

Tájékoztató az érettségi vizsgatárgyak estében alkalmazható „mentesítések” szabályairól

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.) szerint:

4. § 3. pont: Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek.

4. § 25. pont: Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.

47. § (1) bekezdés: A sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. **A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani.**

A pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet (a továbbiakban: EMMI rendelet) szerint azt, hogy az adott vizsgázó beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd, vagy sajátos nevelési igényű **a pedagógiai szakszolgálat megfelelő szakértői bizottsága állapítja meg.** A pedagógiai szakszolgálat szakértői bizottságainak működését, illetékességét az említett EMMI rendelet tartalmazza.

Az Nkt. 60. § (9) d) alapján: a felnőttoktatásban a tanuló akkor veheti igénybe a pedagógiai szakszolgálat feladatait ellátó intézmények szolgáltatásait, ha nappali oktatás munkarendje szerint folytatja tanulmányait. Ha a felnőttoktatásban részt vevő tanuló – az Nkt. 60. § (9) bekezdés d) pontjában foglaltak alapján – nem veheti igénybe a pedagógiai szakszolgálat feladatait ellátó intézmények szolgáltatásait, abban a kérdésben, hogy különleges gondozásra jogosult-e, a jogszabályban meghatározott szakértő szakvéleménye alapján kell döntenie. A megfelelő szakértő megtalálásában az ELTE Gyakorló Gyógypedagógiai és Logopédiai Szakszolgálat, Szakértői és Rehabilitációs Bizottság és Országos Gyógypedagógiai-szakmai Szolgáltató Intézmény tud szakmai segítséget nyújtani.

Az EMMI rendelet 22. § (3) alapján: Ha a gyermek, tanuló enyhe értelmi fogyatékos, illetve egyéb pszichés fejlődési zavarral küzd, a szakértői véleményt az első hivatalból történő felülvizsgálat után addig a tanévig, amelyben a tanuló a tíz éves életkort betölti minden második, azt követően és egyéb fogyatékoság, valamint autizmus spektrum zavar esetében, illetve ha a tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd, addig a tanévig, amelyben a tanuló a tizenhatodik életévét betölti, minden harmadik tanévben hivatalból felül kell vizsgálni. Ez azt jelenti, hogy a 16. életév betöltését megelőző legutolsó szakértői vélemény már nem veszíti el érvényességét.

Az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet (a továbbiakban: R.) 12. § (9) bekezdése szerint: „ha a tanulói jogviszony megszűnése után következik be olyan állapot, amely alapján az Nkt. 4. § 25. pontjában felsorolt sajátos nevelési igény megállapításának lenne helye, az e bekezdésben és a (6)–(7) bekezdésében foglaltakat azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a fogyatékoság fennállását szakorvos által kiállított igazolással kell bizonyítani.” Azt nem szabályozza a vizsgaszabályzat, hogy a szakorvosi igazolást honnan kell/lehet beszerezni. Javasoljuk, hogy a megfelelő szakorvos megtalálásában ilyen esetben a vizsgázó kérje az ELTE Gyakorló Gyógypedagógiai és Logopédiai Szakszolgálat, Szakértői és Rehabilitációs Bizottság és Országos Gyógypedagógiai-szakmai Szolgáltató Intézmény szakmai segítségét.

Például az Emberi Erőforrások Minisztériuma Köznevelés-Igazgatási Főosztály szakmai tájékoztatása szerint: „a diszkalkulia, a betegségek nemzetközi osztályozására szolgáló kódrendszerben a pszichés (lelki) fejlődés zavarai (F80-F89) közé tartozik (F81.2 Az aritmetikai készségek zavara -dyscalculia), az érettségi vizsgaszabályzatban jelzett szakorvos a gyermek- és ifjúsági pszichiátria, vagy a pszichiátria szakképzettséggel rendelkező szakorvos. Tekintve, hogy a jogszabály nem szűkíti a szakorvosok körét például az őket foglalkoztató munkáltató szempontjából, így valamennyi a gyermek- és ifjúsági pszichiátria, vagy a pszichiátria szakképzettséggel rendelkező szakorvos jogosult a fent jelzett igazolás kiállítására.”

Az Nkt. 56. § (1) – (2) bekezdése szerint **a szakértői bizottság véleménye alapján a tanulót a „saját” középiskolájának az igazgatója mentesítheti az egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és minősítés alól.**

(1) A tanulót, ha egyéni adottsága, fejlettsége szükségessé teszi, a szakértői bizottság véleménye alapján az igazgató mentesíti

a) az érdemjegyekkel és osztályzatokkal történő értékelés és minősítés alól, és ehelyett szöveges értékelés és minősítés alkalmazását írja elő,

b) a gyakorlati képzés kivételével egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és a minősítés alól.

(2) Az érettségi vizsgán az (1) bekezdés b) pont szerinti tantárgyak helyett a tanuló - a vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint - másik tantárgyat választhat.

A fentiek értelmében a **mentességek esetében a döntés joga és felelőssége az érettségi jelentkezést fogadó intézmény igazgatójává**, tehát a mentességre vonatkozó kérelmet (emelt- és középszinten egyaránt) a szükséges igazolásokkal együtt az érettségi vizsgára történő jelentkezéskor kell benyújtani a jelentkezést fogadó intézményhez, és az intézmény igazgatója az érvényes szakvélemény alapján dönt arról, hogy milyen mentességeket engedélyez a vizsgázónak. Az igazgató nem térhet el a szakértői bizottság javaslatától, mivel erre a jogszabályok nem adnak számára felhatalmazást. A szakértői vélemény a keltezése napjától érvényes. A döntést befolyásolnia kell annak is, hogy a tanulmányok során a diák teljesítményét milyen módszerekkel mérték, értékelték. Amennyiben a rendelkezésre álló szakértői vélemény alapján nem lehetséges pontosan meghatározni a tanuló számára adandó mentességeket, úgy a szakértői véleményt kiállító bizottsággal kell egyeztetni a lehetőségeket. A mentesítéssel kapcsolatban hozott döntést írásba kell foglalni, megjelölve a döntés indokait, a mérlegelés során figyelembe vett körülményeket, és a döntés alapjául szolgáló jogszabályhelyeket és a vizsga letételének pontos módját, valamint tájékoztatást kell adni a jogorvoslati lehetőségekről is.

Az R. 12. § (1) bekezdése értelmében érettségi vizsga a tanulói jogviszony keretében, az érettségi bizonyítvány megszerzése előtt abból a vizsgatárgyból tehető, amelynek a helyi tantervben a jelentkező számára az adott tantárgyra vonatkozóan meghatározott követelményeit az érettségi vizsgára jelentkező teljesítette, tudását osztályzattal értékelték, és ezt bizonyítvánnyal igazolni tudja. Amennyiben tehát a tanulót valamely vizsgatárgyból történő jelentkezéshez szükséges valamely tantárgyból/tantárgyrészből felmentették az értékelés és minősítés alól a tanulmányai során, úgy ebből a tantárgyból a mentesség jelentheti az adott tantárgyra vonatkozóan meghatározott követelmények teljesítését. Természetesen a vizsgatárgyból történő jelentkezéshez szükséges többi tantárgyból teljesítenie kell a meghatározott követelményeket. Ha a tanuló egy vagy több évfolyamon fel volt mentve az adott tantárgy/tantárgyrész tanulása alól, de a tanulmányai befejezését megelőzően ez a mentesség megszűnik, a felmentett évfolyamokból nem kell megszereznie az osztályzatokat, a felmentés az értékelési kötelezettség alól felmentést jelentett, ezért csak a „hátralévő” évfolyamokon kell megszereznie az előírt osztályzatokat.

Az R. 6. § (7), a 20. § (7) és a 37. § (1) bekezdése határozza meg, hogy az érettségi vizsgán a vizsgát szervező intézmény igazgatója milyen „mentességeket” engedélyezhet.

6. § (7)

Ha a vizsgázót – az Nkt. 56. § (1) bekezdése alapján a kötelező és a kötelezően választandó érettségi vizsgatárgynak megfelelő tantárgyból középiskolában – mentesítették az érdemjegyekkel és osztályzatokkal történő értékelés, minősítés alól, akkor az adott tantárgy helyett a vizsgázó egy másik, általa választott vizsgatárgyból tehet érettségi vizsgát. A vizsgázó részére – a szakértői bizottság szakvéleménye alapján - kérelmére engedélyezni kell az írásbeli beszámoló szóbeli beszámolóval vagy a szóbeli beszámoló írásbeli beszámolóval történő felváltását, és biztosítani kell a hosszabb felkészülési időt.

20. § (7) bekezdése alapján **az írásbeli vizsgán**

A 6. § (7) bekezdése szerint a vizsgázó kérelmére, az igazgató engedélye alapján

- a 19. § (1) bekezdésben meghatározott időt legfeljebb egy órával (60 perc) meg kell növelni,
- lehetővé kell tenni, hogy a szakértői bizottság szakvéleményében előírt, illetve az iskolai tanulmányok során alkalmazott segédeszközt (pl. számítógép, írógép) használja,
- engedélyezni kell, hogy az írásbeli vizsga helyett szóbeli beszámólót tegyen, vagy a szóbeli vizsgát írásban teljesítse,
- a tanuló a vizsgán mentesülhet az értékelés egy vagy több része alól, amennyiben a középiskolában a megfelelő tantárgyból nem mentesítették az értékelés, minősítés egésze alól.

37. § (1) bekezdése alapján a **szóbeli vizsgán**

A 6. § (7) bekezdése alapján a vizsgázó kérelmére, az igazgató engedélye alapján

- a 35. § (2) bekezdésben meghatározott időt legfeljebb húsz perccel meg kell növelni,
- engedélyezni kell, hogy a szóbeli vizsgát írásban tegye le,
- lehetővé kell tenni, hogy a vizsga közben a szakvéleményben előírt vagy az iskolai tanulmányok során alkalmazott segédeszközt (pl. számítógép) használja,
- a tanuló a vizsgán mentesülhet az értékelés egy vagy több része alól, ha a középiskolában a megfelelő tantárgyból nem mentesítették az értékelés, minősítés egésze alól.

Ha a vizsgázó **szóbeli vizsgát írásban teszi le**, a vizsgatétel kihúzása után, külön helyiségben, felügyelő tanár mellett készíti el dolgozatát. A dolgozat elkészítésére középszintű vizsga esetén harminc perct, emelt szintű vizsga esetén negyven perct kell biztosítani. A dolgozatot a vizsgázó, vagy a vizsgázó kérésére a kérdező tanár felolvassa. R. 37. § (2)

Ha a vizsgázónak a 6. § (7) bekezdése vagy az e rendelet 24. § (4) bekezdés b) pontja, illetve 31. § (5) bekezdései alapján engedélyezték, hogy **az írásbeli vagy a gyakorlati vizsgarész helyett szóbeli vizsgát tegyen**, és a vizsga

írásbeli vagy gyakorlati és szóbeli vizsgarészekből áll, két vizsgatételt kell húznia és kifejtenie. A felkészüléshez és a tétel kifejtéséhez rendelkezésre álló időt tételenként kell számítani. A vizsgázó kérésére a második tétel kihúzása előtt legalább tíz perc pihenőidőt kell adni. A vizsgázó a pihenőidő alatt a vizsgatermet nem hagyhatja el. Amennyiben a vizsgázó a gyakorlati vizsgarészt szóbeli vizsgarésszel pótolja, a törzslapján, az érettségi bizonyítványában, tanúsítványában ezt a tényt - záradék formájában - fel kell tüntetni. R. 37. § (3)

Ha a vizsgázó a szóbeli vizsgát írásban tette le, teljesítményét a szóbeli vizsgarésznek megfelelően kell minősíteni. Ha a vizsgázó az írásbeli vagy gyakorlati vizsga helyett szóbeli vizsgát tett, mindkét tétel kifejtését a szóbeli tételek értékelési szabályai szerint kell értékelni, majd a két tételre adott pontszámok összegét a szóbeli vizsgán elérhető pontszám kétszeresének százalékában kell kifejezni, és ez adja a vizsga százalékos minősítését. A vizsgázónak ebben az esetben mindkét szóbeli vizsgáján legalább tizenkettő százalékot kell teljesítenie ahhoz, hogy a vizsgatárgyból a teljesített százalékérték alapján a (3)-(4) bekezdésben meghatározottak szerint legalább elégséges osztályzatot kaphasson. R. 41. § (2)

Külön figyelmet kell fordítani **az emelt szintű élő idegen nyelvek** esetében a mentességekkel kapcsolatos döntések meghozatalára. Az R. 45. § (5) bekezdése értelmében, ha a vizsgázó az idegen nyelvből az emelt szintű érettségi vizsgát a 6. § (7) bekezdésében megfogalmazott jogával élve tette le (ez a mentességre utal), és megfelel a (4) bekezdés a), b) pontjában foglalt további feltételeknek (ez a százalékos eredményekre utal)

- a) ha a részletes követelményekben meghatározott módon teljesítette a szóbeli vizsga részeit, valamint élő idegen nyelvből a hallott szöveg értése vizsgarészt, érettségi bizonyítványa, tanúsítványa a megfelelő fokozatú szóbeli típusú, államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvánnyal egyenértékű okiratnak minősül,
- b) ha a részletes követelményekben meghatározott módon teljesítette élő idegen nyelvből az olvasott szöveg értése, az íráskészség és a nyelvhelyesség vizsgarészeket, illetve latin nyelvből az írásbeli vizsgarészt, érettségi bizonyítványa, tanúsítványa a megfelelő fokozatú írásbeli típusú, államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvánnyal egyenértékű okiratnak minősül.

Fontos tudni, hogy a fenti rendelkezés értelmében az emelt szintű idegen nyelvi érettségi vizsga során, ha a vizsgázó bármilyen mentességgel is él (idetartozik az időhosszabbítás is) bármelyik vizsgarész teljesítése során, hiába éri el a meghatározott százalékos eredményt, nem szerezhet komplex nyelvvizsga egyenértékűséget. Írásbeli vagy szóbeli nyelvvizsga egyenértékűséget is csak abban az esetben szerezhet, ha az R. 45. §-ában meghatározott feltételeket a részletes követelményekben meghatározott módon teljesíti. Ha pl. a tanuló a szóbeli vizsgát írásban teszi le, vagy mentesül az értékelési rendszer egy részlete alól a szóbeli vizsgán, úgy szóbeli típusú nyelvvizsga egyenértékűséget nem szerezhet. Ha a tanuló az írásbeli vizsgarészek során mentesül a helyesírás értékelés alól, vagy valamely vizsgarész alól, úgy írásbeli típusú nyelvvizsga egyenértékűséget nem szerezhet. Ha a vizsgázó az érettségi jelentkezéskor kérelmezte az időhosszabbítást, és ezt a jelentkezését fogadó intézmény igazgatója engedélyezte számára, akkor a vizsgázónak azzal kell számolnia, hogy nyelvvizsga-egyenértékű dokumentumot nem szerezhet.

A gyakorlati vizsgarésszel kapcsolatosan az R. 18/B. § (8) bekezdése a következők szerint rendelkezik.

Az írásbeli vizsgára vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni a gyakorlati vizsgára, amennyiben a vizsgafeladat megoldását valamilyen rögzített módon, s a vizsga befejezését követően, a szaktanár által javítható formában kell elkészíteni (pl. rajz, kottázás, műszaki rajz, festmény, számítástechnikai program). A gyakorlati vizsgán a 19. § (1) bekezdésben foglaltakat akkor kell alkalmazni, ha a vizsgatárgy központi vizsgakövetelménye eltérő rendelkezést nem állapít meg.

Ezek alapján pl. az informatika vagy az informatika ismeretek gyakorlati vizsgarészére az írásbeli vizsgarészre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, így alkalmazható a vizsgaszabályzat 20.§ (7) bekezdés c) pontja, amely alapján az igazgató – a szakértői bizottság véleménye alapján – engedélyezheti a vizsgázónak, hogy írásbeli helyett szóbeli beszámolót tegyen.

Ebben az esetben a szóbeli vizsgát az R. 37. § (3) bekezdése szerint kell lebonyolítani.

Ha a vizsgázó egy vizsgatárgy gyakorlati vizsgarészének teljesítésére – neki fel nem róható okból – képtelenné válik, az igazgató engedélyével, az OH, valamint a kormányhivatal egyidejű és azonnali értesítése mellett az adott vizsgatárgy helyett másik vizsgatárgyat választhat, vagy a gyakorlati vizsgarészt szóbeli vizsgarésszel pótolhatja. Amennyiben a vizsgázó új vizsgatárgyat választ, ám annak írásbeli vizsgája már lezajlott, az írásbeli vizsgát szóbeli vizsgával pótolhatja. Ebben az esetben a vizsgát a 37. § (3) bekezdése szerint kell megszervezni és minősíteni. Amennyiben a vizsgázó a gyakorlati vizsgarészt szóbeli vizsgarésszel pótolja, a törzslapján, az érettségi bizonyítványában, tanúsítványában ezt a tényt – záradék formájában – fel kell tüntetni. R. 31. § (5)

Ha a vizsgázónak a 6. § (7) bekezdése vagy az e rendelet 24. § (4) bekezdés b) pontja, illetve 31. § (5) bekezdései alapján engedélyezték, hogy az írásbeli vagy a gyakorlati vizsgarész helyett szóbeli vizsgát tegyen, és a vizsga írásbeli vagy gyakorlati és szóbeli vizsgarészekből áll, két vizsgatételt kell húznia és kifejtenie. A felkészüléshez és a tétel kifejtéséhez rendelkezésre álló időt tételenként kell számítani. A vizsgázó kérésére a második tétel kihúzása előtt legalább tíz perc pihenőidőt kell adni. A vizsgázó a pihenőidő alatt a vizsgatermet nem hagyhatja el. Amennyiben a

vizsgáló a gyakorlati vizsgarészt szóbeli vizsgarésszel pótolja, a törzslapján, az érettségi bizonyítványában, tanúsítványában ezt a tényt – záradék formájában – fel kell tüntetni.

Fontos, hogy a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet 17. § (9) bekezdése szerint nem számítható érettségi pont az érettségi vizsgatárgy százalékos eredményéből, amennyiben a vizsgáló a gyakorlati vizsgarészt szóbeli vizsgarésszel pótolta, és az érettségi bizonyítványt, illetve a tanúsítványt az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet 37. § (3) bekezdése alapján ennek megfelelően záradékkal látták el. A fentiek szerint tehát amennyiben a vizsgáló valamely vizsgatárgy gyakorlati vizsgarésztét nem teljesíti, úgy a felsőoktatási felvételi eljárás során az érettségi vizsgatárgy százalékos eredményéből számára érettségi pontot nem állapítanak meg, vagyis ezzel az eredménnyel olyan szakra nem tud felvételizni, ahol az adott vizsgatárgy vizsgaeredménye felvételi követelmény.

A vizsgaszabályzat rendelkezései szerint **az igazgató** – a szakértői bizottság véleménye alapján – **a határozatában mentesítheti a vizsgázót egy-egy vizsgarész, vagy az értékelés egy vagy több részlete alól is.** Ebben az esetben az igazgatónak egyedileg kell döntenie az egyes vizsgarészek, feladatok, feladatrészek esetén az értékelés alóli mentesítésről. Ez mindegyik vizsgarésznél alkalmazható, függetlenül attól, hogy a vizsgáló írásbeli/gyakorlati és szóbeli vizsgát is tesz, vagy az írásbeli/gyakorlati vizsgát szóbeli beszámolóval teljesíti. (A konkrét tétel ismeretében ehhez természetesen figyelembe veheti a szaktanár véleményét.) A kiadott határozat alapján, a megfelelő mentesség/mentességek felvétele után az érettségi szoftverben érvényesíteni lehet az elérhető maximális pontszám megváltozását, azaz **a vizsgázó teljesítményét az általa elérhető összpontszám százalékában értékelik.** Az igazgatói határozat alapján természetesen kombinált mentesség rögzítésére is van lehetőség.

A **szakmai érettségi vizsgák** bevezetésével a sajátos nevelési igényű tanulóknak az érettségi vizsgán adható mentességek nem változtak, azaz a fenti mentességek – a vizsgatárgy sajátosságainak figyelembevételével – az ágazati és ágazaton kívüli szakmai érettségi vizsgatárgyak esetében is alkalmazhatók.

Ha a tanuló az igazgatói döntés alapján felmentést kap a szakmai vizsgatárgy vizsgája alól, úgy az érettségi bizonyítványába a vizsgaszabályzat szerinti *„Jelen érettségi bizonyítvány szakmai érettségi végzettséget tanúsít, továbbá ..... FEOR számú ..... munkakör betöltésére képesít.”* záradék nem kerülhet.

Ha a tanuló az igazgatói döntés alapján a szakmai vizsgatárgy vizsgát valamilyen mentességgel teljesíti, úgy (a vizsga szintjétől függetlenül) az érettségi bizonyítványába a vizsgaszabályzat szerinti *„Jelen érettségi bizonyítvány szakmai érettségi végzettséget tanúsít, továbbá ..... FEOR számú ..... munkakör betöltésére képesít.”* záradék bekerül.